

TIJD EN TIJDLOOSHEID - CHRONOS EN KAIROS IN DE DANS

Je hebt vele manieren om dans te ervaren: volgt de danseres de muziek of juist niet? Hoe doet ze dat? Danst ze een choreografie, improviseert ze of wisselt ze beide af? Welke stijl danst ze? Is het een fantasie dans? Spreekt het je aan of juist niet? Dit rijtje van verschillende manieren van het ervaren van dans kan uiteraard nog veel langer gemaakt worden.

Vaak zul je komen tot een oordeel: mooi of niet mooi, of niet zo erg mooi, boeiend, knap gedaan, spannend, saai etc. En wanneer is iets goed? Daar kunnen we lang over discussiëren. Vaak kom je dan tot criteria die hoe waar ze misschien ook zijn, bepaalde essenties in de dans niet raken.

Een andere manier om dans te ervaren is volgens het begrip tijd. En dan beland ik bij de Griekse mythologie en in het bijzonder bij Chronos en Kairos. En je raakt dan aan zaken die als het ware "achter" de dans liggen of wellicht de dans overstijgen en de dans "magisch" maken.

In de uitzending NTR-academie van 1 augustus 2013 behandelt filosofe Joke Hermsen de beleving van tijd door aandacht te besteden aan beide figuren uit de Griekse mythologie en dat bracht mij op het idee dit te verbinden met de dans.

Wie zijn Chronos en Kairos eigenlijk? Chronos is de personificatie van de meetbare tijd, vaak afgebeeld als oude man met een lange grijze baard. Heel vaak heeft hij – symbolisch genoeg - een zandloper in de hand en een zeis. Het begrip meetbare tijd kennen wij in onze Westerse wereld maar al te goed: een dag duurt 24 uur, je geeft een workshop van 4 uur, ons leven is in meetbare tijd eindig, je optreden moet minstens een kwartier duren vindt de opdrachtgever, etc.

Kairos is de personificatie van de tijd in de vorm van de gelegenheid of het moment. In de Griekse mythologie is hij het jongste goddelijke kind van de oppergod Zeus. Hij wordt afgebeeld als een jonge man, die kaal is maar één lange haarlok heeft. Hij is naast jong ook

mooi en dit symboliseert het gegeven dat er altijd weer een nieuwe gelegenheid is die schoonheid kan voortbrengen. De vleugels die hij draagt staan als het ware voor de ongrijpbaarheid van het goddelijke moment. Kairos staat niet voor meetbare tijd want dat goddelijke moment is geen moment in de “chronologische” zin van het woord, maar het geeft eerder een soort tijdloosheid aan.

Terug naar de dans. Ik heb voorstellingen gezien waarbij ik regelmatig dacht: hoe lang duurt het nog want het boeit me niet, of.... erger nog: wanneer is ze nu eindelijk klaar want ik wou dat het optreden afgelopen was..... Dat kon zijn bij een optreden dat een half uur duurde (in Duitsland geen uitzondering) maar ook bij optredens van 5 minuten.

Eén ding was zeker: in ieder geval had Chronos hier de regie want er was letterlijk sprake van afgebakende tijd en er werd door mij soms bijna afgeteld naar het moment wanneer het optreden klaar zou zijn.

En dit hoefde absoluut niet tijdens leerlingenvoorstellingen te zijn: regelmatig was hier een internationale ster aan het dansen. Het kan best zijn dat de danseres in kwestie esthetisch mooi danste, goed in de muziek zat en zich keurig aan de theaterwetten hield. Maar ik ervoer zelf geen vervoering, geen meeslepen in of een opgaan in het grote geheel dóór het optreden van de danseres. Kairos was in geen velden of wegen te bekennen.

Ook heb ik optredens meegemaakt waarin ik het besef van tijd kwijt raakte en ik absoluut geen idee had hoe lang het optreden in meetbare tijd geduurd had. Het optreden was in feite één lang goddelijk “moment” of kende gedeeltes waarin er goddelijke momenten te ervaren waren. Dat kon bij het optreden van een internationale ster zijn maar ook bij een danseres die nog niet zo lang bezig is. In ieder geval was zij in staat bij het publiek een gevoel teweeg te brengen wat verder gaat dan “mooi of knap” dansen, en kon zij een droom of een hypnotisch effect oproepen. En of dat nu in 5 of 10 minuten meetbare tijd was? In de chronologische tijdsspanne die de danseres ingevuld heeft, had ze in ieder geval Kairos laten spreken. Want je werd als het ware geabsorbeerd en meegesleurd in tijdloosheid.

Ik moest hier ineens weer aan denken toen ik de bewuste uitzending met Joke Hermsen zag. Want er is méér dan “mooi of niet mooi” dansen en er is méér dan je 15 minuten vol maken.

Is er als kunstenaar dan ook een groter compliment mogelijk dan te horen dat iemand of meerdere mensen uit het publiek ‘de tijd waren vergeten’ tijdens je optreden? Dan heb je iets toegevoegd wat de regels van iedere esthetiek ontstijgt en heb je zoals de Franse buikdanseres Cathérine Ruillet zei “het publiek verteerd omdat je ze een deel van jou hebt laten zijn”. Dan heb je je publiek een ervaring meegegeven die ze nooit meer zullen vergeten, ook al heb je niet volgens Chronos gedanst zoals je opdrachtgever eiste die wilde dat je “minstens een kwartier” zou dansen. En heb je dus écht goed gedanst.

Peter Verzijl